

VESTI IZ BIBLIOTEKE MATICE SRPSKE
NOVOSTI IZ BIBLIOTEKARSTVA

SADRŽAJ: Savetovanje u Mariboru
Stručna ekskurzija bibliotečkih radnika Biblioteke
Matice srpske
Predstojeća Skupština SDBRJ na Bledu 1988.

NOVI SAD, DECEMBAR 1987.

VESTI ZA BIBLIOTEKE KATOLICKE
KNOVOSTI ZA BIBLIOTEKARSTVA
KATOLICKE KNEZEVINE
KROVACKE

Uredništvo: Knezeva knjezina, Zagreb
Knezeva knjezina, Zagreb
Knezeva knjezina, Zagreb
Knezeva knjezina, Zagreb
Knezeva knjezina, Zagreb
Knezeva knjezina, Zagreb
Knezeva knjezina, Zagreb
Knezeva knjezina, Zagreb
Knezeva knjezina, Zagreb
Knezeva knjezina, Zagreb

IZDANJE ZA GODINU 1907.

SAVETOVANJE U MARIBORU

№ 127442

Na Tehničkom fakultetu u Mariboru, od 11-13. novembra 1987. godine održano je II jugoslovensko savetovanje pod nazivom "Razvoj univerzitetskih informacionih sistema podržanih savremenom informacionom tehnologijom". Savetovanje su organizovali Zajednica univerziteta jugoslavije, Savezni komitet za nauku i tehnologiju, Savez republičkih i pokrajinskih SIZ-ova za naučne delatnosti u SFRJ, Zajednica nacionalnih biblioteka Jugoslavije i Univerzitet u Mariboru. Iz Biblioteke Matice srpske savetovanju su prisustvovali Dušanka Isijanov, Jelisaveta Popić, Radovan Špiridanov, Vera Milosavljević, Ljudmila Ivaz, Šokica Novka, Branislava Avramović i Željko Vučković.

Nakon prigodnih pozdravnih govora, uvodnu reč dao je dr Dragan Stojanović, predsednik Predsedništva Zajednice univerziteta Jugoslavije. On je istakao izuzetnu važnost tema koje će biti razmatrane, jer se razvoj univerziteta i celog društva ne može zamisliti bez valjanih i pravovremenih informacija.

Predsednik Republičkog komiteta SR Slovenije za istraživačku delatnost i tehnologiju, Erik Vrenko, podneo je izuzetno zanimljiv referat "Informatizacija u razvojnoj strategiji društva".

Vrenko smatra da je u eri informacijske revolucije informacijsko društvo jedini mogući oblik inovativnog društva. Nema razvoja bez prethodnog redefinisavanja osnova društvenog sistema u kojem će funkcije znanja dominirati nad funkcijama upravljanja i bez izgrađivanja informacione infrastrukture.

O razvoju sistema naučnih i tehnoloških informacija u SFRJ govorio je dr Štefan Adamič, predsednik komisije za SNTI. Ističući osnovne karakteristike naučnog informisanja u svetu, Adamič je skrenuo pažnju na specifičnosti tih delatnosti u Jugoslaviji. SFRJ u svetskoj riznici znanja, ako se izuzmu humanističke discipline učestvuje sa svega 0,3%. Otuda se nameće problem nabavke stranih publikacija i sadržajnog povezivanja biblioteka. Kao što je kasnija diskusija pokazala, odnos SNTI-BIS još uvek je neodređen. Zato nam se čini da je za definisanje tog odnosa korisna misao Adamiča da je potrebno znati ne samo gde se informacija nalazi, već i dobiti dokument u kojem je informacija sadržana.

O jedinstvenom bibliotečko-informacionom sistemu u SFRJ podržanom savremenom informacijskom tehnologijom govorila je Dubravka Skender. Ovaj sistem mora se temeljiti na primeni savremene informatičke tehnike i tehnologije. BIS treba da bude integralni kooperativni decentralizovani sistem

sa distribuiranom obradom podataka, u kojem ravnopravni članovi mreže sudeluju u njenom kreiranju i korišćenju. Pri tom treba poštovati pravilo: obrada jednog podatka jednom, na jednom mestu, a dostupnost podataka svima.

Tomaž Seljak i Branko Zebec autori su zapaženog referata "Razvoj računarske infrastrukture za podršku sistema za prenos znanja". Autori smatraju da se SNTI i BIS moraju usklađeno razvijati i komplementarno delovati u cilju prenosnja informacija i znanja. Postavljeni cilj ne može se ostvariti bez odgovarajuće računarske infrastrukture. S obzirom na ograničena finansijska sredstva i kadrove koji treba da ovladaju savremenom komunikacijskom i informacionom tehnologijom, treba obezbediti usklađenu nabavku kompatibilne opreme i jedinstvena programska rešenja na osnovu stranih i domaćih iskustava. Seljak i Zebec demonstrirali su mogućnosti kompjuterizacije koje se primenjuju u Univerzitetskoj biblioteci u Mariboru.

O modernim tehnologijama i pristupu bazama znanja govorio je Michael S. Malinconico sa njujorškog Pratt Instituta. Rast naučnog saznanja i informacija nameće kao suštinsko pitanje upotrebu moderne tehnologije u savremenim bibliotekama i dokumentacionim centrima. Bez obzira na cenu, razvoj automatizovanih sistema za kontrolu zbirki, administrativno poslovanje i pristup sadržajima nema alternative.

Cynthia J. Durance iz Nacionalne biblioteke Kanade govorila je o decentralizovanim sistemima za korišćenje informacionih resursa u Kanadi. Ona je ukazala na prepreke u korišćenju informacionih resursa i načine da se one uklone uz pomoć tehnoloških sredstava.

Norvežanka Liv Holm govorila je o korišćenju informacionih resursa u Skandinaviji. Svaka skandinavska zemlja ima po nekoliko automatizovanih bibliotečkih sistema. U Danskoj postoje SAMKAT i SOL. Glavni sistemi u Svedskoj su LIBRIS za univerzitetske i specijalne biblioteke i BUMS za narodne biblioteke. U Norveškoj postoji IBO / BOK sistem za nacionalnu biblioteku i Univerzitet u Oslu, BIBSYS za druge univerzitete i BIBBI, MEDIA i BIBLIOPIL za narodne biblioteke. Projekt BIBNETT omogućuje povezivanje ovih nezavisno razvijanih bibliotečkih sistema.

Tibor Tot iz Referalnog centra Sveučilišta u Zagrebu ukazao je na online (ne) dostupnost domaćih baza podataka. Postoji u SFRJ relativno veliki broj stihijno izgrađenih baza podataka. One su izgrađene i egzistiraju na kompjuterima koji potiču od desetak proizvođača. Samo uslovno može se govoriti o dostupnosti ovih proizvoda informacionog sistema, jer za to ne postoji mreža za prenos podataka, ne postoji kvalitetan programski paket, baze nisu ujednačene po strukturi i jeziku itd.

Drugog dana savetovanje se odvijalo u dve sekcije. U prvoj sekciji podneti su sledeći referati: "Razvoj informacionog sistema SIZ-a nauke Slovenije" (Primož Južnič), "Evidencija rezultata istraživačkog rada na Univerzitetu" (Irena Sapač), "Informacioni sistem SIZ-a za obrazovanje" (Majda Sirok), "Informacioni sistem istraživačke delatnosti na Univerzitetu" (Iztok Slapinek), "Poslovanje studentskih servisa" (Marjan Krajnc), "Uloga i organizacija kompjuterskog centra na Univerzitetu u Bajrotu" (dr Friedrich Siller) i "Uloga i organizacija računskog centra Univerziteta u Mariboru" (Tomaž Seljak).

U drugoj sekciji odvijao se rad IV jugoslovenskog savetovanja opštenaučnih i univerzitetskih biblioteka u organizaciji Saveza društava bibliotekara Jugoslavije.

O ekonomskim i organizacionim vidovima bibliotekarstva na Univerzitetu govorio je dr. Dane Melavc. Autor razmatra teorijska ishodišta problema društvene uspešnosti i delotvornosti poslovnog sistema. Ako težimo optimalizaciji poslovanja, moramo razjasniti da li nam je dominantan formalni cilj (profit) ili stvarni cilj (zadovoljavanje ljudskih potreba). Dominanta univerzitetskog bibliotekarstva mora biti obezbeđivanje informacija neophodnih za obrazovni i naučno-istraživački rad studenata i nastavnika. Melavc smatra da je nužna veća integracija visokoškolskih biblioteka koja mora započeti od povezivanja informacionih procesa unutar mreže biblioteka.

Lenga Kuliš podnela je referat o bibliotekama u studentskim centrima. Uspostavljanje bibliotečko-informacione delatnosti u Student servisu SC u Zagrebu teklo je paralelno sa radom na Standardima za biblioteke univerziteta u Jugoslaviji. Ukazala se mogućnost da se delovi teksta Predloga standarda za biblioteke univerziteta testiraju na praktičnom primeru. Pošto je primer pomenute biblioteke pozitivno atipičan (jer je to za sada jedina takva biblioteka u SR Hrvatskoj) autori referata predlažu model za biblioteku u okviru studentskog centra, kao i način njenog uklapanja u mrežu matičnog univerziteta i bibliotečko-informacioni sistem u celini.

O stranim časopisima u univerzitetskim bibliotekama u Jugoslaviji govorila je Tatjana Praštalo. Časopis je nastao 1665. godine i već više od 3 veka predstavlja najvitalniji deo fondova univerzitetskih biblioteka. Danas u svetu postoji 131.860 tekućih naslova časopisa, a postoje i tendencije preobražaja klasične forme u formu elektroničkog časopisa. Funkcije stranih časopisa u procesu naučno-istraživačkog rada u modernom informacionom društvu obavezuju univerzitetske biblioteke na plansko i koordinirano izgrađivanje fondova. Tatjana Praštalo predlaže broj tekućih naslova stranih časopisa: u univerzitetskim bibliotekama 200 naslova, u centralnim

bibliotekama 150 naslova, i u fakultetskim bibliotekama 50 naslova.

Svetlana Nikolić govorila je o statistici u univerzitetskim bibliotekama Jugoslavije. Osnovne funkcije statistike su, po njenom mišljenju, vezane za a) opisivanje stanja pojedinih biblioteka, određenih bibliotečkih servisa i funkcija, kao i bibliotekarstva u celini; b) pomaganje upravi biblioteka u vođenju politike biblioteke i obezbeđivanja finansijskih sredstava; c) kreiranje dugoročnih koncepcija razvoja bibliotekarstva.

Dva osnovna preduslova valjane statističke analize su terminološko utvrđivanje osnovnih pojmova i ujednačeno vođenje bibliotečke evidencije. Predložen je model jedinstvenog formulara upitnika koji bi važio za sve biblioteke univerziteta u Jugoslaviji. Primena jedinstvenog formulara omogućila bi stvaranje preduslova za složene statističke analize i projekcije razvoja BIS-a.

Melita Ambrožić izložila je rezultate istraživanja finansiranja univerzitetskih biblioteka. U referatu je najpre dat pregled stanja finansija slovenačkih univerzitetskih biblioteka i INDOK centara 1970. godine i sadašnje stanje na tom području. Zatim su navedeni rezultati ankete sprovedene na visokoškolskim bibliotekama SR Slovenije. Anketa je obuhvatala sledeća pitanja: koji su izvori finansiranja biblioteka; poznaju li bibliotečki radnici rezultate poslovanja biblioteka; koji su izvori sredstava za nabavku građe; kako se naplaćuju razne usluge korisnicima; kakvi su lični dohoci bibliotekara u odnosu na druge radnike fakulteta; koji su još problemi biblioteka i kakvi su predlozi za poboljšanje stanja.

Dobijeni rezultati pokazuju da je problematičan i nejasan sistem raspodele finansijskih sredstava koji primenjuju SIZ-ovi. Dešava se da se namenska sredstva za biblioteke prelivaju u druge delatnosti. Na fakultetima se bibliotečka delatnost veoma različito vrednuje, pa u zavisnosti od statusa bibliotečke delatnosti postoje velike razlike kako u pogledu sredstava za nabavku fondova, tako i u visini ličnih dohodaka. Autori žele da sa rezultatima ovog istraživanja upoznaju institucije i pojedince odgovorne za razvoj visokog školstva kako bi zajedničkim snagama pronašli puteve za prevazilaženje postojećih problema.

O predlogu standarda za univerzitetske biblioteke govorila je Breda Filo. Novi standardi pokušavaju da izrade model za funkcionalnu integraciju univerzitetskih biblioteka u BIS univerziteta. BIS univerziteta temelji se na sledećim:

- a) dostupnost do svih dokumenata i informacija potrebnih za studiranje i naučno-istraživački rad
- b) dostupnost elektronski publikovanih dokumenata

- c) dostupnost do domaćih i stranih baza podataka
- d) sistematsko obrazovanje korisnika za upotrebu informacionih izvora.

U raspravi povodom referata čulo se nekoliko novih informacija i predloga. U Ljubljani se radi terminološki rečnik bibliotekarstva na slovenačkom, a u Zagrebu na srpsko-hrvatskom jeziku. Dat je predlog da se pri zajednici univerziteta SFRJ organizuje komisija za bibliotečku delatnost.

Učesnici savetovanja imali su priliku da se upoznaju sa iskustvima kompjuterizacije koja se sprovodi u Univerzitetnoj biblioteci u Mariboru i Univerzitetnoj biblioteci u Gracu.

U Mariborskoj biblioteci od 500.000 bibliografskih jedinica elektronski je obrađeno i dostupno pretraživanju preko 100.000 jedinica. Pored procesa obrade, kompjuterizacija je omogućila pristup domaćim i stranim bazama podataka i znatno pojednostavila i ubrzala proces pozajmljivanja knjiga. Takođe, bibliotekar zavičajne zbirke i informatičar sačinili su program za obradu i pretraživanje zavičajne zbirke.

Slične mogućnosti rada videli smo i u Univerzitetnoj biblioteci u Gracu. U biblioteci se rade katalogi na mikrofisu. Uz potvrdu profesora, svakom studentu omogućeno

je pretraživanje baza podataka. Dostupna je i baza podataka o serijskim publikacijama u Austriji koja se radi u Nacionalnoj biblioteci u Beču.

I na kraju, svideo nam se utisak ležernosti s kojom se odvijaju procesi rada u biblioteci. Studenti sami ostavljaju garderobu i stvari u svojim pretincima, sami fotokopiraju i sl. Naravno, i ta je ležernost veoma dobro organizovana.

Vučković Željko

STRUČNA EKSKURZIJA BIBLIOTEČKIH RADNIKA
BIBLIOTEKE MATICE SRPSKE

Bibliotečki radnici Biblioteke Matice srpske po programu stručne ekskurzije od 2-6. novembra 1987. godine posetili su:

2. novembra - Narodnu biblioteku "Šomodí" u Segedinu,
3. novembra - Nacionalnu biblioteku Mađarske "Sečenji" u Budimpešti,
4. novembra - Eparhijsku biblioteku u Sentandreji i
5. novembra - Austrijsku nacionalnu biblioteku u Beču.

Kako su termini poseta bili ranije zakazani nije bilo teškoće da se naši bibliotečki radnici upoznaju sa načinom organizacije, funkcijama, uslovima rada, pružanjem usluga, informacionom delatnošću i korišćenjem bibliotečkog materijala u ovim bibliotekama. Domaćini su, bez izuzetka, bili dobro pripremljeni da nam pokažu sve što bi moglo da nas zanima što je doprinelo sadržajnosti programa. Poseban utisak ostavila je mogućnost korišćenja raznovrsnog bibliotečkog materijala u Narodnoj biblioteci "Šomodí" u Segedinu (pored monografskih i serijskih publikacija koriste se ploče, kasete za učenje stranih jezika, postoji muzički studio i naučna čitaonica).

Biblioteka u Segedinu ima bogat fond stare knjige na mađarskom jeziku (do 1711. godine). Postoji centralni katalog na mikrofišu.

Nacionalna biblioteka mađarske "Sečenji" u Budimpešti smeštena je u adaptiranim prostorijama dvora Franca Jozefa u Budimu na prostoru od preko 20.000 m² na osam spratova. Biblioteka je opremljena savremenim tehničkim sredstvima za prenošenje bibliotečkog materijala, smeštaj fonda, informisanje korisnika i obezbeđenje.

Rad na sređivanju Eparhijske biblioteke u Sent Andreji traje već više godina, a u njemu učestvuju i stručnjaci Biblioteke Matice srpske. Do sada su završeni konzervatorski poslovi i inventarisanje.

Nacionalna biblioteka Austrije se ponosi kartografskom zbirkom u kojoj se nalazi zbirka globusa koja je druga po veličini u svetu. U Biblioteci se nalazi 1,7 miliona naslova knjiga. Fond je obrađen po Pruskim pravilima, a posebno se katalogizuju knjige do 1930. Zbirka papirusa je druga po

veličini u svetu, a grupa bibliotekara Biblioteke Matice srpske mogla je da razgleda izložbu u kojoj se nalazilo 187 eksponata iz razdoblja koje obuhvata oko 3000 godina. Najmlađi eksponat je sa početka XVI veka. U Biblioteci postoji Institut za zaštitu knjige.

Korisnici Biblioteke mogu biti sva lica starija od 16 godina. Za učlanjenje se ne plaća naknada. U Biblioteci se vodi Centralni katalog serijskih publikacija u značajnijim bibliotekama Austrije. Osnova kompjuterizovane baze podataka je štampani katalog serijskih publikacija.

Biblioteka se nalazi u zgradi carskog dvora.

Zbirka papirusa, poznata i kao papirusi erchercoga Rajnera, osnovana je 1883. godine. Erchercog Rajner otkupio je veliki broj papirusa i posle 16 godina zbirku poklonio Dvorskoj biblioteci u Beču. Danas zbirka broji oko 127.211 listova papirusa, pergamenta, papira i komada keramike i po veličini je druga u svetu.

Izložba je postavljena povodom stogodišnjice osnivanja zbirke. Eksponati su smešteni u 12 staklenih vitrina i na zidovima između stakla (181 eksponat). Od izloženih eksponata 71 predstavlja stalnu postavku, a 112 eksponata je izloženo ili prvi put, ili su bili izlagani ranije.

Prilikom posete bibliotekari Biblioteke Matice srpske su pogledali ovu izložbu. O izložbi je govorio domaćin, gospodin dr Herman Harauer, naučnih svetskog glasa. Na zahtev naših bibliotekara izneo je i pokazao jednu od voštanih tablica, koje se nalaze u ovoj biblioteci.

Bibliotekari Biblioteke Matice srpske su pogledali i izložbu karata i globusa. U ovoj Biblioteci zbirka karata i globusa sadrži: 232.595 geografskih karata; 278.024 geografsko-topografskih crteža i 145 globusa. Ova zbirka je po veličini druga u Evropi.

Može se zaključiti da je stručni program ekskurzije uspešno realizovan. Očekujemo da se efikasna rešenja u radu ovih biblioteka iskoriste kao podstrek za unapređenje rada u našoj biblioteci. Predlažemo da se u toku 1988. godine organizuje stručna ekskurzija sa ciljem da se postojeća iskustva još više obogate.

Bibliotečki radnici Biblioteke Matice srpske zahvaljuju se zameniku direktora "Šomodi" biblioteke u Segedinu, i Fekete Ilona, Sentmihalj Andrei iz Nacionalne biblioteke "Sečenji" u Budimpešti, gospođi Til, gospođi Strasnik i drugim kolegama iz Nacionalne biblioteke Austrije u Beču na srdačnom prijemu i angažovanosti da se u okviru raspoloživog vremena što više vidi.

PREDSTOJEĆA SKUPŠTINA SDBRJ NA BLEDU 1988.

Predsedništvo Saveza društava bibliotečkih radnika Jugoslavije (SDBRJ) je na svojoj 5. sednici održanoj 15. 10. 1987. u Skoplju donelo odluku da tema 12. Skupštine Saveza koja će se održati krajem aprila 1988. godine u SR Sloveniji bude: KORISNICI I BIBLIOTEKE. Predsedništvo je ocenilo da je tema aktuelna i ima višestrukog značaja za bibliotečku delatnost. Kod izbora teme i izrade teza bili su uzeti u obzir i predlozi R/P društava.

Očekuje se da izlaganja na 12. Skupštinu SDBRJ doprinesu razrešavanju postavljenih pitanja u tezama. U tom smislu izlaganja bi trebalo da se odnose na šira područja ili na iskustva u zemlji u celini, a ne samo na pojedine biblioteke ili uža područja (izveštaji). Isto tako, treba da se ima u vidu da se korisnik razmatra u prvom planu, a bibliotečka delatnost u njegovoj funkciji.

Prijave referata i koreferata treba slati najkasnije do 10. 01. 1988. godine.

Prijave treba da sadrže sledeće elemente: (1) Podatke o autoru/autorima (prezime, ime i adresa); (2) Naslov referata/koreferata; (3) Kratak sadržaj najviše na jednoj kucanoj stranici).

Prijave treba slati isključivo preko R/P društava, Predsedništva ZJNS, Komisije i Radne grupe Predsedništva SDBRJ i drugih zainteresovanih društveno-organizovanih subjekata, (SSRN, zajednice za nauku, kulturu i obrazovanje, KPZ i sl.) što bi značilo njihovu prvu verifikaciju.

Predsedništvo SDBRJ će razmatrati prispele prijave u toku januara 1988. godine i do 15. marta izraditi knjigu sinopsisa.

Teze za izradu referata i koreferata na temu:
KORISNICI I BIBLIOTEKE

Savremene potrebe korisnika i društveni status biblioteka

Koliko su potrebe korisnika u funkciji društvenog razvoja; Koje su kategorije individualnih i grupnih/kolektivnih korisnika i kakve su njihove odlike; Funkcionalna zavisnost pojedinih kategorija korisnika i vidova biblioteka (nacionalnih, univerzitetskih, narodnih, visokoškolskih, specijalnih i školskih); Jednoznačne i višeznačne potrebe pojedinih kategorija korisnika; Da li su korisnici motivirani

da koriste biblioteke; Da li korisnik ima alternativu za biblioteku.

Koje su društvene obaveze biblioteka u odnosu na korisnike (prema R/P zakonima o bibliotekarstvu, Društvenom dogovoru o knjizi i drugim dokumentima); Koje društvene potrebe nisu na adekvatni način našle odraz u zakonima, propisima i drugim dokumentima; Kakve su pretpostavke za realizaciju tih obaveza i u kolikoj meri ih biblioteke ostvaruju; U kakvim se društvenim uslovima danas odvija relacija korisnik-biblioteka.

Sociološki pristup problemu korišćenja biblioteka; Kako se razmatraju problemi korisnika u drugim zemljama i na međunarodnom planu; Kako IFLA tretira pitanja u vezi sa korisnicima.

Koliko su artikulirane potrebe korisnika preduslov za razvoj i unapređenje rada biblioteka; Uloga korisnika u osiguravanju preduslova za razvoj biblioteka.

Funkcije biblioteka i korisnici

Koliko bibliotečni fondovi zadovoljavaju potrebe korisnika; Da li treba graditi kompletne ili komplementarne knjižne fondove; Da li se kompletiranje knjižnih fondova odvija na osnovu interesa korisnika.

Kako se obezbeđuje dostupnost bibliotečkih fondova; Katalozi i korisnici; Automatizovan dostup knjižnim fondovima: prednosti i problemi.

Kako organizovati savremenu informativnu službu; Nove forme rada sa korisnicima; Obrazovanje korisnika u bibliotekama.

Bibliotečna statistika za korisnike; Ispitivanje potreba korisnika.

Bibliografsko-izdavačka delatnost biblioteka u funkciji korisnika.

Unapređenje čuvanja, zaštite i dostupnosti bibliotečkih fondova radi sadašnjih i budućih generacija korisnika.

Stručnost bibliotečkih radnika i kvalitet usluga u bibliotekama.

Korisnici u automatizovanom BIS-u

Kakav je nov kvalitet usluga u automatizovanoj biblioteci; Koji je neophodni minimum predznanja (korisnika i bibliotečnih radnika) za korišćenje automatizovane biblioteke i gde će se ta znanja sticati; Kako će automatizacija delovati

na relaciju korisnik-informator, odnosno da li će uloga informatora biti naglašena ili umanjena.

Koje prednosti dobija korisnik izgradnjom automatizovanog BIS-a; Kakve informacije može obezbediti BIS korisnicima.

Korisnici BIS-a i ostali segmenti Društvenog sistema informisanja (DSI); Stepen preklapanja interesa pojedinih kategorija korisnika u ostalim segmentima DSI (pr.: Sistem naučnih i tehnoloških informacija i sl.).

ODELJENJE ZA MATIČNE POSLOVE
BIBLIOTEKE MATICE SRPSKE